

پرونده قتل ویکتور خارا؛ محکومیت قطعی متهمان پس از ۵۰ سال

۱۲/شهریور/۱۴۰۲ حبيب حسینی فرد



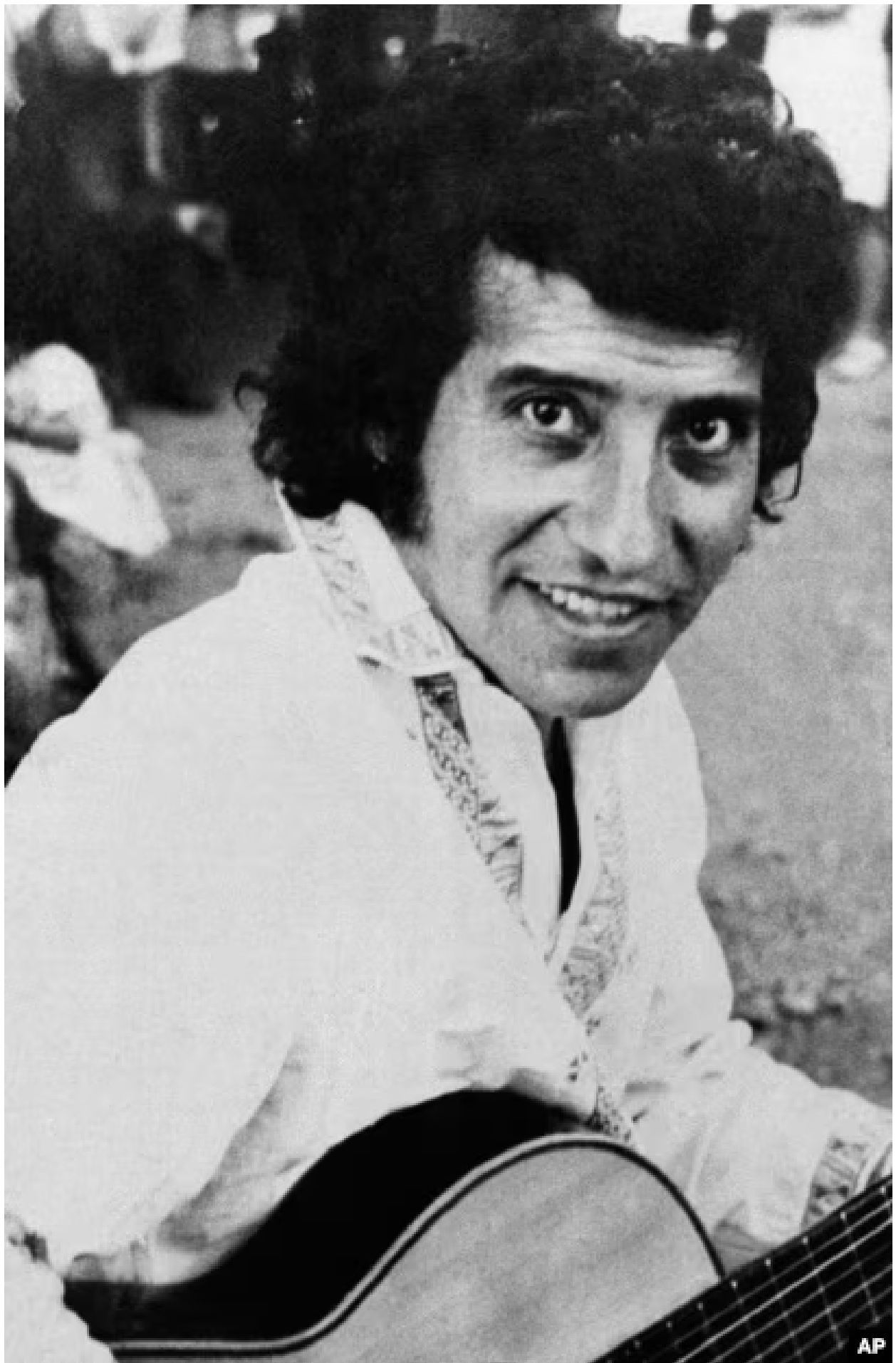
تصویر خارا، نقش‌بسته بر گیتاری که معترضان در یکی از تجمعات سال ۲۰۱۹ بر دست برده‌اند

دیوان عالی شیلی در حکمی تاریخی بر محکومیت ۷ نظامی در قتل ویکتور خارا مهر تأیید زد و استادیومی که خارا در آن با شکنجه و گلوله از پای درآمد، حالا به اسم او نامیده شده است.

وکیل پرونده او گفته است که حکم دیوان عالی دو جنبه تلخ و شیرین دارد. یکی از محکومان روز بعد از صدور حکم خودکشی کرد، و برای استرداد یکی دیگر از آنها در شیلی یک کارزار به راه افتاده است.

سرودها و ترانه‌های خارا در شیلی و سراسر جهان مشهورند و نام خارا در ایران هم ناآشنا نیست.

۵۰ سال پس از قتل فجیع ویکتور خارا، خواننده، شاعر و ترانه‌سرای نامدار شیلی، دیوان عالی این کشور حکم محکومیت قطعی ۶ تن از افسران ارتش و یک وکیل را که متهمان پرونده این قتل بودند تأیید کرد.



ویکتور خارا

خارا از جمله کسانی بود که پس از کودتای ارتش شیلی به فرماندهی ژنرال آگوستو پینوشه علیه دولت سالوادور آلنده بازداشت و پس از شکنجه‌های بسیار در سن ۴۱ سالگی کشته شد.

حکم دیوان عالی کشور شیلی روز دوشنبه، ششم شهریور، سه هفته مانده به پنجاهمین سالگرد کودتای پینوشه صادر شد. به موجب این حکم شش افسر متهم در پرونده به ۲۵ سال زندان و وکیلی در ارتش که بر ربودن و کشتن خارا سرپوش گذاشته بود، به هشت سال زندان محکوم شده‌اند.

سرودها و ترانه‌های خارا در شیلی و سراسر آمریکای لاتین و جهان مشهورند و در ایران هم احمد شاملو متن شماری از ترانه‌های او را ترجمه کرده است که به صورت دکلمه هم به بازار آمده است.

سال ۲۰۱۹ که شیلی دوباره جنبشی گسترده را علیه گرانی و نهایتاً تغییر قانون اساسی تجربه کرد ترانه‌های این هنرمند چپ‌گرا مجدداً ورد زبان مردم معترض شدند.

استادیوم شیلی؛ از جایی برای کنسرت تا جایی برای شکنجه

خارا، ۱۲ سپتامبر ۱۹۷۳، یک روز پس از کودتای ارتش علیه دولت سالوادور آلنده، در دانشگاه فنی در کنار دانشجویان بازداشت و به استادیوم معروف سانتیاگو منتقل کردند. این استادیوم را تازه سال ۱۹۶۹ افتتاح کرده بودند و در همین سال محل کنسرت خارا بود. حکومت کودتا اما ۴ سال بعد آن را به مرکز نگهداری بازداشت‌شدگان کودتا و شکنجه آنها تبدیل کرد.

دو ماه بعد از کودتا و مرگ خارا، همین استادیوم محل «پیروزی» بدون بازی تیم ملی شیلی در بازی‌های مقدماتی جام جهانی ۱۹۷۴ بود. رقیب، شوروی، به دلیل کودتا از بازی در برابر شیلی سر باز زده بود.

سال ۲۰۰۳، در سی سالگی قتل خارا استادیوم سانتیاگو را به نام او نامگذاری کردند.



Ivan Alvarado (Reuters)

کنسرت «یک هزار گیتار برای خارا» در سپتامبر سال ۲۰۱۶ در سانتیاگو

خارا بعد از بازداشت و انتقال به استادیوم، برای بالابردن روحیه بازداشت‌شدگان، شروع به خواندن ترانه کرد، از جمله ترانه‌ای که شب دوم بازداشت سرود و بعداً به طور مخفیانه از استادیوم خارج شد.

او در این شعر می‌گوید: «پنج هزار تن اینجاییم / در این بخش کوچک شهر / چه دشوار است سرودی سر کردن / آن گاه که وحشت را آواز می‌خوانیم / وحشت آن که من زنده‌ام / وحشت آن که می‌میرم من / خود را در انبوه این همه دیدن / در میان این لحظه‌های بی‌شمار ابدیت / که در آن سکوت و فریاد هست / لحظه پایان آوازم رقم می‌خورد.»

در محاکمات مربوط به پرونده خارا که از سال ۲۰۱۸ شروع شد، قاضی با استناد به اسناد و مدارک از شکنجه سنگین خارا و آسیب‌ها به صورت و دست‌های او سخن گفت.

مراسمی آبرومندانه برای انتقال جسد

در میانه آن وضعیت شکنجه و بی‌آبی و بی‌غذایی خارا موفق شده بود نامه کوتاهی را مخفیانه به یکی از بازداشت‌شدگانی که آزاد می‌شد بدهد تا به همسرش برساند. در آن نوشته بود: «به دخترانم نگو که اینجا چه بر ما می‌گذرد. نمی‌خواهم آنها بفهمند.»

روز ۱۵ سپتامبر دوباره خارا را به شکنجه کشیدند و بعد هم ۴۳ گلوله به او شلیک کردند. یک روز بعد جسد خارا و ۵ نفر دیگر از بازداشت‌شدگان در زمینی اطراف یک گورستان در نزدیکی استادیوم پیدا شد.

اجساد را برای شناسایی به پزشکی قانونی منتقل کردند. یکی از کارمندان این اداره چهره خارا را شناخت و با خبر دادن به همسر او مانع از آن شد که خارا را در گورهای دسته‌جمعی خاک کنند. جسد که ۵۶ شکستگی و ضرب و جرح در آن تشخیص داده شده بود، به صورت ناشناس در گوشه‌ای از گورستان سانتیاگو به خاک سپرده شد و همسر خارا هم با دو دخترش به بریتانیا فرار کرد.

یکی از اجساد یافت‌شده در کنار خارا، به لیتره کویروگا، رئیس زندان‌های شیلی، تعلق داشت که از چهره‌های شاخص در میان اطرافیان آکنده به شمار می‌رفت و به دنبال اصلاحات در قوانین مربوط به زندان‌ها و حقوق زندانیان بود. او و خارا پرونده مشترکی داشتند و متهمان به خاطر جنایتی که علیه این دو مرتکب شده‌اند محاکمه شدند.



Victor Ruiz Caballero (Reuters)

میشله باشله، رئیس‌جمهور وقت شیلی، در مراسم دفن مجدد خارا در سال ۲۰۰۹

سال ۲۰۰۹ جسد خارا در مراسمی رسمی از گور محقرش در گورستان سانتیاگو به مقبره‌ای آبرومند و درخور او منتقل شد. در این مراسم، خانم میشل باشله، رئیس‌جمهور وقت شیلی که پدرش از افسران وفادار به آلنده بود و قربانی کودتا شد هم، همراه با ۱۲ هزار نفر دیگر حضور داشت. خانم باشله خودش هم مجبور شد در پی کودتا با مادرش از شیلی فرار کند. او بعد از دوران ریاست جمهوری در شیلی مدتی کمیسر حقوق بشر سازمان ملل بود.

در زمان دیکتاتوری ۱۸ ساله پینوشه (۱۹۷۳ تا ۱۹۹۰) حدود ۴۰ هزار نفر به صورت غیرقانونی دستگیر و به طور منظم مورد شکنجه قرار گرفتند. بیش از سه هزار نفر از مخالفان رژیم زیر شکنجه کشته شدند.

حکمی با دو سوپه تلخ و شیرین

خوان خارا سال ۱۹۷۸، پنج سال پس از کودتا شکایتی را در ارتباط با قتل همسرش به قوه قضائیه شیلی تسلیم کرد که طبیعی بود با تداوم حکومت کودتا به آن ترتیب اثری ندهند. ۲۴ سال بعد، یعنی سال ۲۰۱۲ با اسناد و مدارکی که جمع شده بود، دوباره تسلیم شکایت به جریان افتاد.

بیشتر در این باره:

شکایت از «افسر قاتل» ویکتور خارا، خواننده مشهور
شیلیایی

تشکیل پرونده علیه هفت متهم در این سال آغاز شد و نهایتاً دادگاه در سال ۲۰۱۸ هر هفت متهم پرونده را به زندان محکوم کرد، حکمی که سال ۲۰۲۱ در دادگاه تجدیدنظر هم تأیید شد، اما با انکار متهمان پرونده در دست داشتن در جنایت و با دادخواهی وکلای آنها، پرونده به دیوان عالی کشور منتقل شد و حالا با تأیید دیوان، حکم سال ۲۰۱۸ قطعی شده است.

نلسون کاکوتو، وکیل خانواده خارا پس از تأیید حکم متهمان از سوی دیوان عالی به خبرنگاران گفت: «این محاکمه دو جنبه تلخ و شیرین دارد. تلخی از این بابت که باید پنجاه سال طول می‌کشید که این جنایت مشمول مجازات و عقوبت شود و شیرینی و خشنودی از این که بالاخره چیزی را که تا چند سال پیش انتظارش نمی‌رفت یعنی روشن شدن ابعاد و جزئیات ماجرا و محکومیت متهمان جنبه عملی گرفت.»

او همچنین ابراز خشنودی کرد که «حالا ما در شیلی قوه قضائیه‌ای داریم که به مبناها و معیارهای حقوق بشری در جهان تمکین می‌کند و در محاکماتی نوین و مطابق با ارزش‌های عام بشری به اجرای عدالت پایبند است.»



شهروندان سانتیاگو تصاویری از خارا را در زمان دفن مجدد او در سال ۲۰۰۹ بر دست دارند

روز سه‌شنبه که در پی صدور حکم دیوان عالی، پلیس برای بازداشت محکومان وارد اقدام شد، یکی از آنها را در خانه‌اش مرده یافت. هرنان چاسون بعد از شنیدن حکم دیوان عالی دست به خودکشی زده بود.

یکی از محکومان دیگر هم فعلاً از دسترس پلیس شیلی بیرون است. پدر و بارینتوس، افسری که مسئول شلیک گلوله‌های متعدد به خارا بوده است، از سال ۱۹۹۰، با پایان حکومت پینوشه در آمریکا به سر می‌برد و شهروند این کشور است.

بارینتوس سال ۲۰۱۶ در یک شورای حل اختلاف (محکمه غیرقضایی) در آمریکا، به خاطر شراکت در قتل خارا به پرداخت ۲۸ میلیون دلار به خانواده او محکوم شد که جنبه عملی پیدا نکرده است.

حدود دو ماه پیش دادگاهی در آمریکا از بارتینوس سلب تابعیت کرد. تشخیص قاضی دادگاه این بود که او این تابعیت را به صورت غیرقانونی به دست آورده، چرا که اطلاعات غلطی به دوائر آمریکایی داده و حالا هم که شراکت او در قتل خارا مشخص است صلاحیت احراز تابعیت آمریکا را ندارد. به این ترتیب شرایط مساعدتری برای استرداد بارتینوس به شیلی فراهم شده است.

پس از صدور حکم دیوان عالی شیلی کارزاری در این کشور به راه افتاده که از وزارت خارجه می‌خواهد در مورد استرداد سریع بارتینوس اقدام کند.

ترانه‌های خارا در ایران و سرنوشت تلخ منتشرکننده آنها

نام ویکتور خارا در ایران، در وجه عمده سال ۱۳۵۸ و در کتاب جمعه که احمد شاملو مسئولیت و سردبیری آن را به عهده داشت مطرح شد. در ماه‌های پایانی همین سال «سازمان انتشاراتی و فرهنگی ابتکار» کاست اولین مجموعه از ترانه‌های ویکتور خارا را به ترجمه و دکلمه احمد شاملو منتشر کرد.

این سازمان انتشاراتی تحت مسئولیت و مدیریت ابراهیم زال‌زاده اداره می‌شد و سال ۱۳۶۰ دومین و سومین مجموعه سرودهای ویکتور خارا را با ترجمه احمد شاملو و محمد زرین‌بال و با دکلمه محمد مقدم منتشر کرد.

زال‌زاده اسفند سال ۱۳۷۵ در تهران ناپدید شد و یک ماه بعد جسدش را که ضربات چاقو بر آن دیده می‌شد، در اطراف شهر پیدا کردند.

بیشتر در این باره:

انگشتان ابراهیم زال‌زاده را، پیش از قتل فجیع با چاقو، شکسته بودند

او هم از جمله اولین قربانیان قتل‌های زنجیره‌ای به شمار می‌آید، قتل‌هایی که همچون هزاران قتل دیگر در جمهوری اسلامی مورد واری و دادخواهی قرار نگرفته‌اند.

به سرانجام رسیدن پرونده ویکتور خارا پس از ۵۰ سال، و تجربه واری و بازخوانی دوران سرکوب و استبداد و جنایت در کشورهای دیگر جهان، شاید نویدگر این معنی هم باشد که در ایران هم نهایتاً عدالت حرف آخر را خواهد زد.